МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.І. МЕЧНИКОВА
Кафедра німецької філології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

_____Майя НІКОЛАЄВА

"31" _____08_____ 2023 р.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізація: 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька

Освітньо-професійна програма: «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька»

ОНУ
2023

Програма атестаційного екзамену з німецької мови та зарубіжної літератури. Одеса: ОНУ, 2023. 13 с.

Розробники: Богуславський С. С., к. філол. н., доцент, доцент кафедри німецької філології; Никифоренко І. В., к. філол. н., доцент, доцент кафедри німецької філології; Азарова І. І., к.філол.н., доцент, доцент кафедри німецької філології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри німецької філології

Протокол № 1 від «28» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Наталя ГОЛУБЕНКО

Погоджено із гарантом ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька» _____ Інесса АЗАРОВА

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету романо-германської філології

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Голова НМК _____ Олена ГРИГОРОВИЧ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри німецької філології
Протокол № __ від «___» _____ 20___ р.

Завідувач кафедри _____ _____

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри німецької філології
Протокол № __ від «___» _____ 20___ р.

Завідувач кафедри _____ _____

1. Пояснювальна записка

Комплексний атестаційний екзамен з німецької мови та зарубіжної літератури призначений для визначення загальних і спеціальних компетентностей здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька, що визначають його підготовленість до вирішення професійних завдань, встановлених відповідним Стандартом вищої освіти і освітньо-професійною програмою, і сприяють його стійкості на ринку праці і подальшому професійному самовдосконалення.

До складання атестаційного екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, які пройшли повний курс навчання у відповідності до освітньо-професійної програми «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька».

Атестаційний екзамен з німецької мови та зарубіжної літератури передбачає перевірку комунікативної компетенції та професійної компетенції здобувачів вищої освіти, а також знання програмних творів та історії німецької літератури. Аналіз німецькомовних текстів різних функціональних стилів націлений на виявлення навичок використання здобувачами теоретичних знань в процесі аналізу мовного матеріалу.

Під час відповіді на питання з німецької мови здобувач вищої освіти повинен показати **знання**: з лінгвістики, перекладознавства, лінгвокраїнознавства, методики викладання іноземної мови; схеми аналізу художнього/наукового/публіцистичного тексту; граматичних, лексичних та стилістичних засобів, що дозволяють аналізувати текст певного функціонального стилю; лексичних та граматичних засобів, які відповідають реалізації певних мовленнєвих ситуацій; гуманітарних проблем сучасного суспільства; тенденцій сучасного мистецтва; **вміння**: вільно, впевнено і правильно користуватися німецькою мовою у професійних цілях; вільно і адекватно використовувати німецьку мову в ситуаціях усного спілкування: інформувати, описувати, повідомляти, висловлювати свій погляд та аргументувати його, дотримуючись параметрів комунікативної адекватності, мовної правильності, відповідної структурованості та зв’язності; перекладати українською мовою і проводити комплексний лінгвостилістичний аналіз (усно й письмово) художніх/наукових (лінгвістичних)/публіцистичних текстів (виокремлювати основну ідею, виявляти особливості побудови тексту; виокремлювати мовні засоби, що забезпечують когерентність тексту, сприяють реалізації комунікативної інтенції автора, творять його експресивність); здійснювати морфолого-синтаксичний аналіз речення; реферувати німецькою мовою україномовні публіцистичні тексти з суспільно-політичної проблематики.

Відповідь з історії німецької літератури передбачає знання про світову літературу, тенденції та процеси, що в ній відбуваються; знання творів

програмних класичних і сучасних авторів, а також демонстрацію знань в галузі літературознавства. Зважаючи на спеціалізацію здобувачів вищої освіти, що навчаються за ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька», головна увага протягом усього періоду навчання приділяється німецькій літературі, яка дала світові цілий ряд видатних митців і збагатила світову культуру. Цей принцип був провідним і при формулюванні питань для атестаційного екзамену.

Під час відповіді студент повинен показати:

- **знання** художніх текстів, що наведені в списку рекомендованої літератури; основних етапів розвитку літератури; характеристик провідних напрямків та течій; основних теоретичних понять;

- **вміння** окреслювати творчий шлях письменника і визначати місце твору, що вивчався, у його спадку; характеризувати ідейні та художні особливості окремих творів; проводити типологічні зіставлення.

Здобувачі вищої освіти ступеня бакалавра повинні продемонструвати елементи таких **компетентностей:**

Інтегральної: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, перекладознавства) та методики навчання іноземних мов та зарубіжної літератури у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної й педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні (ЗК):

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК05. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
ЗК06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК07. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; приймати обґрунтовані рішення в професійній діяльності.
ЗК08. Здатність працювати в команді та автономно.
ЗК09. Здатність спілкуватися іноземними мовами.
ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК12. Здатність до представлення складної комплексної інформації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення завдань у практичних ситуаціях.
ЗК13. Здатність здійснювати навчально-дослідницьку та/або науково-дослідницьку діяльність на належному рівні.

Спеціальні (СК):

СК02. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.
СК03. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії німецької мови.
СК05. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання про основні періоди розвитку зарубіжної літератури від давнини до XXI століття, еволюцію напрямів, жанрів і стилів, чільних представників та художні явища, а також знання про тенденції розвитку світового літературного процесу.
СК06. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати німецьку та англійську мови в усній та письмовій формі у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.
СК07. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних і літературних фактів, інтерпретації та усного і письмового фахового перекладу з німецької мови українською, з української мови німецькою.
СК08. Здатність вільно і усвідомлено оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.
СК09. Усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів німецькою та англійською мовами.
СК10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий, спеціальний філологічний та перекладознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів.
СК11. Здатність до надання консультацій з дотриманням норм літературної мови та культури мовлення.

Програмні результати навчання (ПР).

Під час атестаційного екзамену здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати такі вміння та навички:
ПР01. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями українською, німецькою та англійською мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
ПР02. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
ПР13. Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художніх літератур, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі.
ПР14. Використовувати німецьку та англійську мови в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.
ПР15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий, спеціальний філологічний та перекладознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів.

2. Структура та зміст екзаменаційного білета

Атестаційний екзамен проводиться на основі екзаменаційного білета. Список питань до атестаційного екзамену затверджується на засіданні кафедри німецької філології і кафедрі зарубіжної літератури. Об'єм і зміст екзаменаційних білетів затверджується на засіданні Вченої ради факультету романо-германської філології.

Структура білета до атестаційного екзамену:

1. Читання, переклад та комплексний аналіз уривку оригінального художнього/наукового (лінгвістичного)/публіцистичного тексту обсягом 1,5-3 стор.
2. Питання з лінгвістики/перекладознавства/методики викладання іноземної мови та зарубіжної літератури
3. Резюме німецькою мовою україномовної статті обсягом 1-2 стор. з суспільно-політичних видань та Інтернет-ресурсів і бесіда за проблематикою статті.
4. Питання з зарубіжної літератури.

3. Теоретичні питання

Лексикологія німецької мови

1. Der Forschungsgegenstand der Lexikologie
2. Die wesentlichen Merkmale des Wortes
3. Die Ursachen die Entstehung neuer Wörter in der Sprache

Історія німецької мови

1. Загальні відомості про давньоверхньонімецьку мову.
2. Середньоверхньонімецькі діалекти та території їхнього розмежування. Середньоверхньонімецькі пам’ятки писемності. Писемність та вимова.
3. Формування німецької національної мови у її нововерхньонімецькому періоді.

Перекладознавство

1. Історія розвитку перекладознавства (Соціально-політичне значення перекладу від давнини до сучасності. Напрямки та перспективи розвитку).
2. Типологізація видів перекладу (Типи та види перекладу. Поняття «вільного» та «буквального» перекладу).
3. Перекладацькі трансформації (Поняття еквівалентності в перекладі. Рівні досягнення перекладацької еквівалентності).

Стилістика німецької мови

1. Lexikalisch-grammatische Stilfiguren. Mittel der Bildkraft.
2. Gegenstand und Aufgaben der Stilistik. Problem der Stilklassifikation.

3. Stilistik unter dem soziolinguistischen und pragmatischen Aspekt.

Теоретична граматика німецької мови

1. Grundbegriffe der theoretischen Grammatik. Der systematische Charakter der Sprache.
2. Das Substantiv. Wesensbestimmung und die grammatischen Kategorien des Substantivs. Die syntaktischen Funktionen im Satz. Die Kategorie des Genus (des grammatischen Geschlechts). Ausdrucksmittel der deutschen Kategorie des Genus. Die Kategorie des Numerus.
3. Wesensbestimmung und grammatische Kategorien des Verbs. Funktion im Satz. Das Paradigma der transitiven und intransitiven Verben. Die Einteilung der grammatischen Kategorien des Verbs. Die Klassifikationen der Verben: semantische, syntaktische und morphologische Klassifikationen.

Теоретична фонетика німецької мови

1. Виникнення єдиної німецької вимовної норми. Фоностилістика. Функціональні та фонетичні стилі німецької мови. Фоностилістичні варіанти.
2. Звукова будова та модифікація звуків у мовленні. Класифікація голосних та приголосних звуків.
3. Поняття «фонема». Фонологічна позиція. Фонологічна опозиція. Класифікація фонологічних опозицій. Фонологічна кореляція.

Методика викладання іноземної мови та зарубіжної літератури

1. Лінгвопсихологічні та методичні закономірності навчання іноземних мов. Система, принципи та умови навчання іноземної мови.
2. Планування навчального процесу з іноземної мови. Структура та типологія уроків з іноземної мови.
3. Методика викладання зарубіжної літератури як науки, її формування та методологічні основи.

Лінгвокраїнознавство Німеччини

1. Geographische Lage und Gliederung Deutschlands.
2. Grundzüge deutscher Außenpolitik.
3. Die heutigen Symbole der Bundesrepublik Deutschland.

4. Тематика матеріалів україномовних статей для резюме німецької мовою:

1. Місце освіти в житті людини
2. Студентське життя
3. Найважливіші політичні та соціальні події в Україні
4. Найважливіші політичні та соціальні події за кордоном
5. Захист навколишнього середовища
6. Права людини у сучасному суспільстві

7. Соціальна політика в Україні (охорона здоров'я, освіта, організація культурного дозвілля, проблеми молоді, спорт та ін.)
8. Соціальна політика за кордоном (охорона здоров'я, освіта, організація культурного дозвілля, проблеми молоді, спорт та ін.)
9. Проблеми глобалізації
10. Інноваційні технології та наукові відкриття у сучасному світі
11. Жінка у сучасному світі
12. Театр і кіно
13. Музика та зображувальне мистецтво
14. Культурні події в Україні
15. Культурні події за кордоном

5. Питання з історії німецької літератури

1. **«Пісня про Нібелунгів»** як пам'ятка німецького героїчного епосу. Сюжетна основа, композиція, художні особливості твору.
2. Художній світ трагедії **Й. В. Гете «Фауст»**. Філософська проблематика трагедії. Жанрові і композиційні особливості твору.
3. Роль **Г. Е. Лессінга** у становленні німецького театру XVIII ст. Аналіз драми **«Емілія Галотті»**.
4. Література періоду «Бурі і натиску». Аналіз п'єси **Ф. Шиллера «Розбійники»**.
5. Роман **Новаліса «Генріх фон Офтердінген»** у контексті німецького романтизму. Тема митця у творі.
6. Романтичний двосвіт новел **Е. М. Гофмана: «Золотий горщик», «Крихітка Цахес на прізвисько Цинобер»** (твір за вибором).
7. Жанрові та художні особливості поеми **Г. Гейне «Німеччина ("Зимова казка")»**. Тематика, образ героя, композиція.
8. **Т. Манн** як теоретик і практик інтелектуального роману XX ст. **«Чарівна гора»**: проблематика і конфлікт, інтертекст твору.
9. Німецький філософсько-інтелектуальний роман. **Г. Гессе, «Степовий вовк»**: конфлікт, проблематика й композиційні особливості твору.
10. Загальне поняття про модернізм. Модернізм та експресіонізм у творчості німецьких авторів (письменник і твір за вибором).
11. Абсурдний світ у творчості **Ф. Кафки**: романи **«Процес»**, **«Замок»** (твір за вибором). Стиль **Ф. Кафки**: експресія й сатира як складові світобачення письменника.
12. Література **«втраченого покоління»**. Загальна характеристика творчості Е. М. Ремарка, аналіз роману **«На Західному фронті без змін»**.
13. Епічний театр **Б. Брехта**. Аналіз драми **«Матінка Кураж та її діти»**. Принцип епізації, функція зонгів, ефект відчуження.
14. Німецька література еміграції (**Exilliteratur**). Актуалізація жанру історичного роману. Концепція історичного роману **Л. Фейхтвангера**.

Аналіз історичного роману за вибором (Л. Фейхтвангер, «Гойя»; Г. Манн, дилогія про короля Генріха IV).

15. Поняття про постмодернізм. Роман **П. Зюскінда «Парфумер»** як взірець постмодерністського роману. Поліжанровість, інтертекстуальність, «подвійне кодування».

6. Критерії оцінювання відповіді на державному екзамені

При складанні атестаційного екзамену здобувач вищої освіти повинен продемонструвати:

а) знання основ теорії і історії мовознавства і літературознавства;

б) володіння термінологічним апаратом сучасного мовознавства і літературознавства;

в) володіння різними сучасними методами філологічного аналізу текстового матеріалу і здатність використовувати їх для вирішення конкретних мовознавчих завдань;

г) здатність до самостійного творчого мислення при інтерпретації мовного матеріалу;

д) знання основних етапів розвитку німецької літератури, ідейних та художніх особливостей окремих творів.

Оцінка **"відмінно"** ставиться за умови, якщо:

• здобувач вищої освіти володіє всіма знаннями і уміннями, перерахованими в наведеному списку загальних компетентностей;

• зміст відповіді викладений чітко, послідовно;

• відсутні фактичні помилки у відповідях на основне і додаткове питання;

• філологічний аналіз текстового матеріалу проведений безпомилково і із застосуванням сучасних методів лінгвістичних досліджень.

Оцінка **"добре"** ставиться за умови, якщо:

• здобувач вищої освіти володіє знаннями і уміннями, перерахованими в наведеному списку загальних компетенцій;

• зміст відповіді викладений в цілому послідовно;

• допущені деякі малозначні фактичні помилки у відповідях на основне і додаткове питання;

• філологічний аналіз текстового матеріалу проведений без істотних помилок і із застосуванням сучасних методів лінгвістичних досліджень.

Оцінка **"задовільно"** ставиться за умови, якщо:

• здобувач вищої освіти володіє не всіма знаннями і уміннями, перерахованими в наведеному списку загальних компетенцій;

• зміст відповіді викладений фрагментарно;

• допущені фактичні помилки у відповідях на основне і додаткове питання;

• філологічний аналіз текстового матеріалу проведений з істотними помилками.

Оцінка **"незадовільно"** ставиться за умови, якщо:

• здобувач вищої освіти не володіє знаннями і уміннями, перерахованими в списку загальних компетенцій;

• здобувач вищої освіти не може чітко викласти зміст відповіді;

• допущені істотні фактичні помилки у відповідях на основне і додаткове питання;

• філологічний аналіз текстового матеріалу не проведений.

Під час екзамену здобувач вищої освіти отримує оцінку від кожного члена комісії за 100- бальною шкалою за окремий вид екзаменаційних завдань. Підсумкова оцінка з екзамену – це середнє арифметичне усіх оцінок, у разі відсутності відповіді, за яку здобувач отримав менше 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	відмінно
85-89	**B**	добре
75-84	**C**	
70-74	**D**	задовільно
60-69	**E**	
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

7. Навчально-методичне забезпечення

1. Абабіна Н. В. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Методика викладання зарубіжної літератури в школі» для студентів IV курсу денної та V курсу заочної форми навчання факультету романо-германської філології. Одеса : Астропринт, 2011. 36 с.
2. Вербицька Т. Д., Васильченко О. Г. Methodische Ansätze im heutigen Fremdsprachenunterricht. Методичні рекомендації з теоретичного курсу «Методика викладання іноземної мови» для студентів 3-го та 4-го курсів відділення німецької філології. Одесса: Фенікс, 2015. 52 с.
3. Вербицька Т. Д., Васильченко О. Г. Grundlegende Kategorien der Linguodidaktik. Методичні рекомендації до теоретичного курсу «Методика викладання іноземної мови» для здобувачів ступеня вищої освіти рівня

«Бакалавр» спеціальності 035 – Філологія (Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька). Видання друге, розширене та доповнене. Одесса: Фенікс, 2020. 67 с.
4. Вербицька Т. Д., Монастирська Ю. Г. Sprachpraktische Übungen zur Grammatik der deutschen Sprache. Практикум до курсу граматики німецької мови для студентів факультету РГФ та філологічного факультету. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. 22 с.
5. Вербицька Т. Д., Никифоренко І. В. Навчально-методичний посібник «Теоретична фонетика німецької мови» для здобувачів вищої освіти рівня бакалавра спеціальності 035. "Філологія". Одеса, 2021. 103 с. https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/germanfil/navchalni_metodichni_vidannia/Teorfonetyka_nim_movy_navch_metod_posibnyk_Verbyts%CA%B9ka__Nykyforenko_2021.docx
6. Голубенко Л. М., Кулина І. Г., Никифоренко І. В. Основи фонетики німецької мови: Навчально-методичний посібник. Одеса: Атлант, 2011. 52 с.
7. Кулина І. Г., Янер О. С., Історія німецької мови : навчально-методичний практикум. Видання друге, доповнене. – Одеса: Фенікс, 2023. – 120 с.

8. Рекомендована література
Німецька філологія
Основна

1. Солдатова С. М. Стилістика сучасної німецької мови. Херсон: видавництво ХДУ, 2010, 144 с.
2. Arakeljan S. Lexikologie des Deutschen. Jerewan, Verlag der Universität Jerewan 2017. 144 S.
3. Berketova Z. Systemhafte Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Berlin: Frank & Timme; 2022. 140 S.
4. Brinker K., Cölfen H., Pappert S. Linguistische Textanalyse: Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2014. 191 S.
5. Brun G, Hirsch Hadorn G. Textanalyse in den Wissenschaften. Zürich: vdf Hochschulverlag AG an der ETH Zürich, 2021. 336 S.
6. Krieg-Holz U., Bülow L Linguistische Stil- und Textanalyse. Tübingen: Narr/Francke/Attempto, 2016. 289 S.
7. Kürschner Wilfried. Grammatisches Kompendium: 7.Aufl. A.Francke Verlag Tübingen. 2017. 346 S.
8. Lyaschenko T. Funktionale Stilistik der deutschen Sprache. Львів: видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 110 с.
9. Pitz-Klauser P. Analysieren, Interpretieren, Argumentieren: Grundlagen der Textarbeit fürs Studium. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 2019. 162 S.
10. Reiter N, Pichler A, Kuhn J. Reflektierte algorithmische Textanalyse: Interdisziplinäre(s) Arbeiten in der CRETA-Werkstatt. Berlin; Boston: De Gruyter, 2020. Режим доступу URL [https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/78101]

Додаткова

1. Потапова Ж.Є. Theoretische Grammatik : навч. посіб. для студентів 4 курсу ф-ту «Референт-перекладач» з дисципліни «Теоретична граматика» (нім. мова) / Нар. укр. акад., [каф. герм. та роман. філол. ; упоряд. Ж. Є. Потапова]. Харків : Вид-во НУА, 2017. 68 с.
2. Compendio-Autorenteam. Textanalyse und -interpretation 3/3: Geschichte der deutschen Literatur kompakt; Zürich: Clarisse Pifko, 2019. 132 S.
3. Fügert N. Wissenschaftssprache verstehen. Suttgart: Klett-Verlag, 2015. 144 S.

Історія зарубіжної літератури
Основна

1. Давиденко Г.Й., Акуленко В.Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : навчальний посібник. Київ, 2007. 248 с.
2. Давиденко Г. Й., Величко М. О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII ст. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 290 с. URL: http://www.kafedragumartcollege.edukit.km.ua/Files/downloads/308686_0499D_davidenko_g_y_chayka_o_m_istoriya_za rubizhno_literaturi_xix.pdf
3. Давиденко Г.Й., Акуленко В.Л. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посіб. Київ, 2007. 400 с.
4. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XX століття: навч. посіб. Київ, 2009. 488 с.
5. Історія зарубіжної літератури XX ст.: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, 2012. 431 с.
6. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ, 2007. 608 с.
7. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ, 2007. 624 с. 8. Помазан І. О. Історія зарубіжної літератури XX століття: підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. Харків: Вид-во НУА, 2016. 264 с. URL: https://nua.kharkov.ua/wpcontent/uploads/2020/08/Pomazan_IZL_RP-3_Pidruchnik_XX_st.pdf
8. Шалагінов Б. Б. Зарубіжна література: Від античності до початку XIX століття. Київ, 2013. 368 с.

Додаткова

1. Зарубіжна література XX ст. / за ред. Ніколенко О. М., Хоменко Н. В., Конєвої Т. М. Київ, 1998. 320 с.
2. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму. Київ: Заповіт, 1997. 464 с.

3. Наливайко Д.С. Зарубіжна література XIX ст.: підруч. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001. 416 с.
4. Павличко С. Д. Зарубіжна література: Дослідження та критичні статті. Київ, 2001. 559 с. 5. Тверітінова Т. І. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Частина ІІ. Київ: Київський ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. 160 с.